

HET BEROEPSONDERWIJS: RETOUR A L'ECOLE

Situering

Julie auteur kent zichzelf enkel op het vlak van het Buitengewoon Onderwijs (OV3 - voorbereiding **gewoon** arbeidsmilieu) enige ervaring toe. Deze beperking zou zijn stelling omtrent het beroepsonderwijs in het algemeen kunnen verschraken. Zijn pedagogisch-didactische engagementen hebben zich evenwel steeds geaxeerd op de zogenaamd extreem moeilijk opvoedbare adolescenten, met vaak een indrukwekkende doorverwijzinggeschiedenis. De schoolmotivatie werd bij deze jongeren, onder invloed van persoonlijke ervaringen, neurotiserende factoren, deprivatiemechanismen, tot quasi nul herleid; een patstelling die wel eens exponentieel zou kunnen zijn voor een bredere groep leerlingen in het beroepsonderwijs. Zwak- en normaalbegaafd worden slechts door een tengere grens gescheiden. Een PMS-attestwijziging wijst vaak op schoolse onmacht en de onzekere verwachting dat een gespecialiseerd centrum - wat dat, in personele en materiële input ook moge betekenen- in extremis een konijn uit de hoed kan goochelen.

Vaststellingen

De cultuur die voor haar hoge technologische vlucht de verstandigen aanspreekt en tegelijk pretendeert dat eenieder met gemak part kan hebben aan haar rijkdommen, zet open vallen uit voor de minst weerbaren. De mislukte democratisering van het universitair onderwijs stut op vele verkeerde inschattingen (een te optimistisch mensbeeld ondermeer) en diepgewortelde volksgewoonten. Een aantal groepen hebben het niet in de poriën om te kiezen voor een onzekere toekomst, voorafgegaan door een leergeschiedenis van elitaire concurrentie en onuitgesproken klassenverschillen. Deze democratisering blijkt bij velen tengevolge negatieve belevenis tot herbevestiging van de lagere sociale status te hebben geleid. Waar gisteren de uitgestoken hand, de luchtkoker, met enige voorzichtige verwachting werd beantwoord, rest nu een extreme nuchterheid: voor de enen betekent het beroepsonderwijs de snelste weg naar werk-dus-geld; voor anderen: de feitelijke bevestiging van de verkeerde kansen. De gekende deprivatiemechanismen doen hun vertrouwde werk: gezien de meerbegaafden minder stimulansen nodig hebben om op eigen kracht, het brede prikkelveld maximaal benuttend, méér vooruit te gaan, wordt de relatieve achterstand van de minst geschoolden groter. De educatieve analyst heeft daaruit op merkwaardige wijze besloten de eisen voor het algemeen vormend onderwijs te moeten optrekken en de lat voor het beroepsonderwijs te mogen verlagen; het motivatieprobleem ter wille.

Ondertussen boekt Vlaanderen - overheen decennia - inzake volwaardige integratie van beroepsgeschoolde jongeren weinig eclatante vorderingen. Te weinigen oefenen het beroep uit waarvoor ze een opleiding genoten : elk werk is goed, als het maar betaald wordt; hun volgzzaamheid voor ongenueanceerde demagogie ligt in het verlengde van het aantal malen dat hun eigen grote klep met denigratie werd beantwoord; hun algemene kennis blijft zwak; niet in het minst valt de abominabele taalbeheersing op, de schaamteloosheid waarmee schrijffouten vergoelikt worden, het in zekere zin gedoogde analfabetisme *tijdens* de schoolopleiding; de bevestiging van de traditionele rolpatronen is nergens groter: het beroepsonderwijs voor meisjes **blijft** trouwens een kweekschool voor huismoeders; het xenofobe sentiment. Bevindingen, die nader toekijken vereisen.

OMTRENT EEN LEERLING

Het ontschoolde geweten

De modale ateneumleerling maakt een vrij goede kans de leerstof te begrijpen en te assimileren. Als zij/hij er bovendien in slaagt zich in de onderlinge competitie en de sociale omgang te handhaven - er is niet eens sprake van onderscheiden - vormt dit een prikkel te meer om in deze haast vanzelfsprekende ontwikkeling verder te investeren.

De schoolcarrière van een ruime groep leerlingen is veelal erg vroeg reeds herstelbaar tot onherstelbaar aangetast. Elk lagere schoolkind is gewis thuisgekomen met verhalen over andere kinderen, steeds dezelfde, die op de speelplaats blauwe plekken of klappen uitdelen, vaak afwezig of ziek zijn, die in de klas een opvallend stille tot vermoeiend-beweeglijke plaats innemen.

Wanneer in deze cruciale fase in de leerkracht niet een scherpzinnig pedagoog huist, met zin voor contextueel begrip, gaan die steeds dezelfde kinderen hun eigen overlevingsmentaliteit ontwikkelen: '*wachten* tot we groot zijn'.

In de thuiscode vinden ze nog de grootste veiligheid; ze nestelen zich in de braafheid, aversie, uitbundigheid, lethargie, die hun meest vertrouwde omgeving eigen is. Onder of boven het klasgemiddelde, het zal niet echt de grootste ouderlijke zorg zijn; de aandacht voor de school is fragmentair, de stimulans impulsief.

De ontwikkeling van deze kinderen staat in het teken van een ongedefinieerde lotverzoening. Mettertijd keren ze zich in zichzelf.

Hun branie of zwijgzzaamheid biedt bescherming tegen de genadeloze taxaties die hun klasgenoten - als ook kinderen van hun milieu - voortdurend maken op basis van goede of slechte schoolresultaten, gedrag, taal, beweging, kledij, smaak.

Hun dyslexie zal thuis jarenlang onopgemerkt blijven of geminimaliseerd worden.

'Ons vader was vroeger ook niet van de slimste'. En dus.

De opvoeder in ons zal evenwel registreren hoe ingrijpend kinderen die op deze prille leeftijd hun interesse in het schoolse luik van hun persoonlijke ontwikkeling verliezen voor het leven getekend worden. De school verliest elke betekenis als vindplaats, als haast natuurlijke tweede thuis. Ze wordt een last, die men zo haast als mogelijk en zonder kleerscheuren moet doorkomen.

Eens in het beroepsonderwijs heeft deze distantie zich tot een systeem ontwikkeld, dat bovendien in groep, met gelijkgezinden, kan beleden worden. De leerkrachten aaien hun katers: hun inspanningsverf schilfert systematisch af. De verhalen zijn unaniem: de leerlingen zijn ingeschelpt in hun negatief zelfbeeld, hun absoluut gebrek aan zelfvertrouwen. De motor tot het leren is geschonden.

De spontane respons op pogingen tot kennis- of kundeoverdracht, ook wanneer die zeer gericht is, ontbreekt. Het is aankijken tegen een kunstig opgebouwde *weerstand*; collectieve weerstand, subcultuur zo nodig, wanneer de relatie leerkracht-klas niet spoedig opklaart; ondergraving van elke poging tot opbouw van een normale klassituatie. De gebruikelijke disciplineringsmiddelen als reglement, schrijfstraf, nablijven, uitsluiting, verbale reprimande, glijden van hen af. Hun gehoorzaamheid en schijnbraafheden maken integraal deel uit van het diskwalificatiespel.

Het verschil maken

Hoewel men geneigd zou kunnen zijn, op grond van voorgaande beschrijvingen, te veronderstellen dat de populatie vrij gemakkelijk onder één noemer en omgangsvorm te brengen is, wordt men in het werkhuis geconfronteerd met een appel tot onverzoeerbare differentiatie. De groep functioneert maar voor zover zowel de groep als de individuele leerling-persoon zich aangesproken weet. Wie vervolgens het individu aanspreekt, zal spoedig merken dat de beroepsschool, zoals die nu geconcipieerd is, nooit kan toekomen aan zulke grote verschillen in zulke grote noden. Uit teveel signalen moet een dubbele bodem gevist worden. Ter illustratie: hun geheel inaccurate perceptie van de voor de maatschappelijke integratie noodzakelijke kennisbestanden *taal* en *wiskunde*: hun huistaak staat vol fouten en hun vaktekening lijkt nergens op. Bij opmerking zullen ze door schouderophalen lucht geven aan hun gedesinteresseerde verzoening met - in hun beleving - een zoveelste hen door de zelfgenoegzame burger-leerkracht toebedeelde minderwaardigheid.

Door de schouders op te halen geven ze tegelijk aan op zoek te zijn naar iemand die hen uitdaagt om het beter te doen. Ze beseffen zeer sterk dat ze straks nergens staan. Het is hun lering uit de denigraties naar hun persoon in de vriendengroepjes, de jeugdbeweging, de sportvereniging. Ze weten dat een van fouten doordrenkte sollicitatiebrief tot dieper stigma leidt. De trots om die vernederende bevestiging van hun niet-kunnen niet opnieuw te moeten ondergaan, moet aangesproken worden om opnieuw te worden opgewekt.

Het verhaal is hiermee niet verteld, want in eenzelfde besef moet de jongere ook leren leven met haar/zijn beperkingen. Het onderscheid 'niet willen- niet kunnen' is in de klassenraad van het beroepsonderwijs uitdrukkelijk aan de orde. Hun stek in het beroepsonderwijs zal ook wel ten dele te maken hebben met niet meteen de meest heldere geest of het vanzelfsprekende geheugen. Het vormt voor de leerkracht een bijkomende uitdaging: de gebrekkige en onsystematische studiemethode; de beperkte woordenschat; de geringe zin voor abstractie, synthese, analyse (de combinatie van een syllabus met een bordnotitie kan al moeilijkheden opleveren); het rigide - haast slaafse -, niet flexibele, oppervlakkige probleemoplossend vermogen; de geringe transpositie; de absolute en weinig consensusgerichte argumentatie.

Waar dergelijke eigenheden hen in het onderwijs parten spelen, zullen ze hen in het beroepsleven weerloos maken. De grootste monden vandaag zullen zich straks laten intimideren, overbluffen, onder tafel praten, op plichten laten wijzen zonder meteen met rechten te riposteren, op hun nummer laten zetten, hun plaats laten wijzen, door precies degenen die zich door verbale overmacht een plaats en een bazigheid bevochten hebben in de professionele machtsverhoudingen. Wat betekent, alle democratiseringsinjecties ten spijt: terug naar af.

Intelligentie in se ware minder een probleem, als ze geen psycho-socio-economisch complex zou vormen. Wat deze jongeren missen: een leerschool in frustratietolerantie, overleg, doorzettingsvermogen, sociale weerbaarheid, emancipatie, veranderingsbekwaamheid (o.m. aan de eisen van een snelle samenleving), stressbestendigheid, stielkennis en kennis tout-court. In een boutade: dat de leerlingen in het beroepsonderwijs niet langer dan vijftien minuten achter een boek kunnen zitten heeft minder met intelligentie te maken dan met (ook in de school zelf) aangeleerde luiheid. De zoekers naar tegengif kunnen op pad.

OMTRENT EEN SCHOOL

Het geweten hebben

Als onderwijs, zoals in de beroepsschool, geen evidentie meer is, moet men extra-inspanningen leveren. Het vraagt inventieve dynamiek om bij de leerlingen de beleving van hun school als bevestiging van hun maatschappelijke minderwaardigheid, te doen wegebben. Hiermee schetst zich een hoofdpodracht: de beroepsschool **attractief** en identificatief maken voor de jongeren. With all means. De leerlingen zullen de leerkrachten - ironie van hun lot - voortdurend wegeven op hun motivatie om met gedemotiveerde leerlingen te werken.

Een pijnlijke plek blijft het dat precies op het vlak van het *bewuste* professionele engagement het beroepsonderwijs een eerder kwalijke reputatie draagt. De meest gegeerde onderwijsloopbaan is het niet en evenmin is kwaliteit een evidentie. Bij aanwerving klinkt vaak de analyse: grote pedagogische inzichten maar quasi geen beroepservaring versus manifeste vakbekwaamheid maar een zeer beperkte didactiek. De verstandige aanwerver zal tenslotte terugvallen op de *persoonlijkheid* van de sollicitant; of zij/hij enige kans maakt om voldoende respect, autoriteit, af te dwingen om in troebel water te blijven zwemmen.

Een schamel groeibodempje, dat de schoolverantwoordelijke ook nog enig frustrerend onkruid oplevert: vooreerst hoeft zij/hij niet te speculeren op een spontane bijscholingsboom. Leerkrachten beroepsonderwijs zijn, bijna van nature, geen permanente vormers. Toch niet buiten het lesurenpakket. Tweedens gaat deze beroepsgroep (terecht) door voor een verzameling handige meisjes en jongens: het bijberoep, de bijverdienste is nooit ver weg.

De school gaat een bank vooruit, wanneer ze erin slaagt bij haar corps **een bewuste keuze** voor het beroepsonderwijs te verrijken met een bewuste keuze voor deze specifieke school. Leerkrachten die zich vereenzelvigen vormen een levende oproep naar de jongeren om hierin te volgen.

Het beroepsonderwijs is gediend met een *waarden explicitering*. De leerlingen moeten weten waarvoor de school staat. Herkenbaarheid stimuleert hen tot motivatie en leerbereidheid.

In een cultuur die het pluralisme als zelfontdekking van waarden hoog in het vaandel voert, klinkt zulks ongewoon. Een doorheen de jaren getaand pragmatisme erkent dat deze jongeren door het academische pluralisme aan hun lot overgelaten worden. Een waardenduiding vanuit een meer dogmatische vooropstelling dan de ongebonden intellectueel eigen is, sterkt hen (ook in een overtuiging). Vaagheid installeert racisme, agressie, bendevoering, zo leert de harde les. Het is best mogelijk een ideologisch manifest te bouwen, dat in zich een waardenconsensus draagt die de medewerkers niet aan dogma onderwerpt maar de leerlingen wel helder indiceert.

De levendige confrontatie met een richting staat nog steeds niet synoniem voor alomvattende bevoogding. In het belang van het leerproces wordt van de leerkracht een inleving in deze waardenconsensus vanzelfsprekend geacht. De vlammende debatten in de klassenraad zet men niet verder in het bijzijn van de leerlingen. Het pretenderen van de grootste eensgezindheid als professionele attitude.

Dat duidelijke keuzen gemaakt werden voor de doelgroep, de grondhouding en de maatschappelijke definiëring vereenvoudigt in niet geringe mate de zoektocht naar methodiek en organisatie. Ouders en leerling weten bij inschrijving waar ze aan toe zijn. Men kan van bij aanvang afspraken maken, toelichten welke engagementen moeten nagekomen worden. Een reglement is voor deze leerling en diens gezin namelijk geen evidentie, en de discussies omtrent strafstudies, sancties, spijbelen, kledij, druggebruik, racisme, roken, beslecht men best bij voorbaat in een contract. Waar alvast *de school* zich verder consequent aan houdt.

De trotsfase

Uit het eerste luik zou kunnen blijken dat het vinden van de juiste toon bij deze jongeren geen sinecure is. Toch rest de ervaringsovertuiging dat het als eigen (h)erkennen van *hun* school een reële hulp kan betekenen bij het herontdekken van zichzelf en hun maatschappelijke identiteit. Waarom zouden zij niet trots kunnen zijn op hun school en hun prestaties binnen en samen met die school?

De beroepsscholen zelf horen zich in hun outing dan ook niet in het cocon van 'evenwaardigen' op te sluiten, maar zich te meten met het rijke palet aan schoolgeledingen. In interscholencampagnes winnen en verliezen, leren incasseren, samen tactiek verbeteren. Zorgen voor uitstraling in de breedste zin: culturele manifestaties, maatschappelijke initiatieven (ecologie, fietsenplan, racismebestrijding); positief in het nieuws komen, bevrijd van het born losers-label, werkt verfrissend.

Schaamte, vervreemding ten aanzien van het **beroep** zou tenslotte het ergste kunnen zijn wat een jongere in het beroepsonderwijs kan overkomen. Bijna geprivilegieerd, kunnen zij *produceren* op jonge leeftijd, resultaat halen; zo geheel anders dan de atheneumstudent die investeert in een vage toekomst. Een directheid die ten volle benut moet worden. Niets mooier dan een stiel leren, vaardigheden exploreren.

Het vaak defaitistische epicuristische klimaat bij de jongeren maakt niet in het minst de lesopdracht tot een gevecht in regel, dat gewiekste en doordachte manoeuvres vergt. De school moet de aandacht van de leerlingen op scherp houden en mag zich nooit tot de schoolroutine, tot didactische traagheid, laten verleiden; ze moet de kunst verstaan om activiteit en didactiek met elkaar te verbinden.

De beste resultaten bereikt men wanneer de sfeer gedreven is, doelgericht, planmatig. Levensrecht ook; het atelier moet op deadlines draaien, met de leerkracht als onbetwistbare werfleider: opdracht aanvaarden, uittekenen, plannen, afwerken en afleveren (de volgende opdracht reeds in kaart gebracht).

Gevraagd naar hun meest beklievende ervaringen vertelden meerdere pensionerende kwaliteits-BGV-leerkrachten: het met de leerlingen de boer opgaan; chantier-werk, in vivo. Werk zien en ervaren, in al de aspecten ervan. De leerkracht in haar/zijn kunnen van nabij leren waarderen, als degene die voor schijnbaar onoplosbare problemen een oplossing vindt. Vakkennis, aangevuld door meerdere jaren beroepservaring, blijft hoe dan ook een essentieel voordeel, ook interactioneel.

De school moet de voorwaarden scheppen om haar leerlingen de zo noodzakelijke **succeservaringen** te laten doormaken. Daarvoor is, naast doelstellingsgerichtheid, waardering, luisterbereidheid, voorstructurering, exemplarische verhaallijn (hun gerichtheid op het anekdotische maakt dat twee uur luisteren bijzonder lang duurt), schematisering, authenticiteit, voorbereiding (een melange van persoons- en onderwijskundige bekwaamheden), *rust in de eigen stiel nodig*. Verworven vaardigheid levert het soort inventieve overzicht op waar de leerlingen naar opkijken en spoort hen aan tot activering van hun probleemoplossend vermogen, ook in de zin dat er *meerdere* wegen bestaan om het op te lossen. Ongeboorneerde kunde-overmacht vermijdt macht.

Wil men de gezonde spanning aanhouden, moet verder bijzondere aandacht gegeven worden aan piekervaringen, projectweken, stages, bedrijfsbezoeken, extra-murale activiteiten en contacten, targetwerking (met doelstellingen op korte, halflange en lange termijn).

Het vergelijk

Een bijzonder moeilijk punt vormt de dynamiek tussen individu en groep, vooral dan waar het erop aankomt op de streep de vergelijking te maken. Wie de sfeer constructief wil houden en tegelijk zowel de individuele inspanning als het individuele kunnen als de inter-individuele vergelijking hoopt te definiëren, lokt migraine aan. Men krijgt er kop noch staart aan. De rijkdom aan variabelen die de leerlingen hun plaats in het beroepsonderwijs serveerden, dreigt elke normatieve benadering van binnenuit te verkankeren.

De bijna voor de hand liggende verglijding tot *individueel* onderwijs is een gemakkelijheidoplossing, die de leerling een bijzonder slechte dienst bewijst. Teveel scholen zwemmen met een trits perspectivistische handigheidjes om het latent aanwezige conflict heen. Waar de jongere duidelijkheid eist, kweekt men beloftes, vaagheden, eufemismen, pilverzachting. Het heeft geen zin een leerling die zich mateloos inspant maar faalt op inzicht, te belonen voor haar braafheid, terwijl men - handig - verzwijgt dat ze geen enkele kans maakt op integratie in het beroepsleven. Het niet-kunnen vergt een tijdige, goed geplaatste, deskundige duiding, gesitueerd binnen het opgebouwde vertrouwen tussen leerling en school. De jongere *niet* in het vage laten omtrent haar/zijn kunnen getuigt van fundamenteel respect.

Ondanks de grote moeilijkheden bij de vergelijking van de leerlingen inzake niveau en mogelijkheden, is een competitieve sfeer, een normatieve benadering zeer op haar plaats. Op die manier verduidelijkt de school dat het haar menens is met de beroepsintegratie. Werkgevers zullen, alle gunstmaatregelen ten spijt, kiezen voor degene die autonoom een berekening kan maken, een brief schrijven, een deftig gesprek voeren met een klant en het werk nog kan afmaken ook, binnen de gevraagde tijd en zonder voortdurende correcties. Déze kwalitatieve vergelijking moet reeds in de school gemaakt worden.

Het komt er dus op aan in de benadering, maar ook in het (eind)rapport een goed evenwicht te vinden tussen de collectieve en individuele competitie, met zo mogelijk criteria die zowel de *algemene* als de *beroepsgerichte vorming* (een niet te onderschatten taak) als *het gedrag* vervat en op elkaar afstemt. *Gedrag*, omdat de werkgever het wellicht ook belangrijk zal vinden met enig respect benaderd te worden.

Een absoluut pleidooi om de school in hoge mate af te stemmen op de eisen van het beroepsleven. Een distelige opdracht. De competitie mag namelijk op geen enkel ogenblik eventuele frustraties uit het verleden opnieuw oproepen of bijkomende vernederingen installeren. De vergelijking moet de solidariteit bevorderen, de initiatiefzin aanwakkeren en mag niet opnieuw verliezers afleveren (hoewel tijdelijke, gestuurde, frustratie met zelfoverwinningperspectief dan weer perfect legitiem is).

De hardleerse school

Dit hele opzet, deze voortdurende doordachtheid en nuancering, eist veel van de leerkracht en de school. Waar het onderwijskorps genoemd wordt als bij uitstek een verzamelplaats van individuen, wordt het kwaliteitsgerichte beroepsonderwijs tot **teambuilding** gedwongen, tot voortdurend levendig overleg. Zonder onderlinge solidariteit en coherentie wordt ook de individueel sterke leerkracht platgewalst en met haar/hem de school. De school die geheel steunt op het kunnen van elke leerkracht afzonderlijk ontkent de grote maatschappelijke kwetsbaarheid van haar populatie. De bewuste en omnivalente structuur- en regelbewaking vormen een essentieel onderdeel van de kwaliteit van een beroepsschool. Leerkrachten en directie moeten mekaar hierin vinden. Elke schoolmedewerker behoudt de grootste alertie en is bereid ten allen tijde te interveniëren en een collega in diens eventueel neus aan neus staan met een leerling onvoorwaardelijke ruggensteun te verlenen. Bijzondere aandacht gaat naar de grijszones: leswisselingen, recreatie, middagrefter. Vluchtheuvels waar de eventuele subversie gevoed wordt, weekendafrekeningen gemaakt, ruil- en andere handel georganiseerd.

Hoewel de leerkracht naar gezagsverwerving voor een expliciete opdracht staat, mag zij/hij nooit verdrinken in het besef er alleen voor te staan. Maximale directionele ondersteuning (wat aanwezigheid op het veld veronderstelt, als opposant aan administratieve afscherming) is noodzakelijk om de lessituatie gericht te houden. Wie oppert dat de leerkracht er in directe confrontatie met de leerling vanaf komt met een eenvoudige verwijzing naar het reglement, dwaalt. Het beroepsonderwijs vraagt een sterk *gepersonifieerde* toepassing van reglement en sanctie. De leerlingen, niet in het minst geïntimideerd door papieren tijgers, zullen scherprechterlijk toezien op de *ergernis* die een reglementaire overtreding oproept bij de leerkracht en de mate waarin die bereid is voor de rechtzetting op te komen. Wanneer blijkt dat algemene regelstelling en toepassing door de leerkracht congruent zijn, zal de leerling rust vinden. Na provocatieve toetsing is bewezen dat het systeem sluit.

Rest nog het luik maatschappelijke integratie, persoonlijkheidsontwikkeling. Een gerichte begeleiding van deze jongeren wordt in niet geringe mate ondersteund door kennis van hun achtergrond, gezinssituatie, peer-group. Te weten komen welke interpretatiekaders het gezin hanteert, in welke groeperingen de leerling zich ophoudt, maakt relevante bijsturingen mogelijk. Na een vakantieperiode kan een jongere onherkenbaar terugkomen. Het achterhalen van de oorzaken kan de schoolloopbaan in gunstige zin bijsturen.

Het vanuit geslaagde detectie gevat kunnen ingrijpen op de demotivatoren, de leerweerstanden, zou een belangrijke sleutel kunnen vormen tot de revaluatie van het beroepsonderwijs.

Het beroepsonderwijs, als een *specialisatie*.

OMTRENT EEN BELEID

Liever kwijt dan rijk

De oprisping van meerdere leerkrachten beroepsonderwijs dat zich overheen 15 jaar een niveauverlaging heeft voorgedaan, is frappant. Dat kan de bedoeling niet geweest zijn. Hoewel een aantal maatregelen ten gunste genomen werden, bekijft bij de praktijkwerker een grondsmaak van opwelling, van marginaliteit in het geheel van het onderwijsbeleid; van onsystematische aandacht die gevoed wordt door het sentiment dat 'ook voor het beroepsonderwijs iets moet worden gedaan'. Positieve discriminatie in termen van klassenormen of personeelskader is nooit echt in de dagorde opgenomen. Nochtans wijst een structurele doorlichting van het *eenheidstype* de aanspraken op een uitzonderingsstatuut aan: doordat men het beroepsonderwijs rechts bezijden in een koker geplaatst heeft, wordt een keuze voor dit soort onderwijs wel de meest definitieve die een leerling kan maken.

Zonder afstraffing (tenzij men het inleveren van een studiejaar bij overgang van beroep naar technisch niet als een afstraffing ziet) kan men het beroepsonderwijs niet meer uit. Weinigen zullen een zevende jaar over hebben als toegang tot een bijkomende opleiding. Dan liever de avondschool of de VDAB-herscholing.

Deze determinering is tekenend: weinig opleidingen zijn zo voorspelbaar als het beroepsonderwijs. Wie maakt nu in tijden van verrassingsdrift een keuze voor voorspelbaarheid?

Eén stap verder naar rechts, *uit* de traditionele schoolstructuur en *in* de eeuwigdurende beweeglijkheid vormt geen probleem: deeltijds leren, hulpverlening, jeugdpsychiatrie, observatiecentrum, leercontract, JAC, basiseducatie, jongerenbanenplan, dagcentrum, kortverblijf, begeleid wonen. De leerling die uit de school wèg wil, is met zijn/haar heroriëntering vlug een aantal maanden zoet. Bijgestaan door tal van al dan niet nepgestatuteerde professionele ondersteuners raakt de jongere definitief van de schoolrol, om zich geheel aan maatschappelijke exploratie te laven.

Zonder afbreuk te willen doen aan de zinvolheid van al deze initiatieven, die zich op de één of andere manier met de motivatie en integratie van jongeren inlaten, is een pleidooi voor het herstel van de beroepsschool, als plek van *algemene* intellectueel-sociaal-humane vorming op haar plaats. Zowel van binnenuit als beleidsmatig moet men het verder inleveren op de gerechtvaardigde aspiraties van de beroepsschool als tweede opvoedingsmilieu tegengaan. Waarom zou de humaniora-gedachte in het atheneum sterker mogen zijn dan in het beroepsonderwijs?

Er heeft zich een tendens voorgedaan om *de problemen* die zich in beroepsscholen voordoen te verleggen naar centra die zogenaamd beter uitgerust, gemotiveerd, gekwalificeerd zijn om de begeleiding op te nemen. Een vertekening; een versnippering; geestelijke luiheid.

Hoe dan ook blijft de school als maatschappelijk herkenbaar centrum voorrang genieten. Waar de welzijnszorg voortdurend drempelverlaging moet *zoeken*, is de onderwijsdrempel platgelopen sinds mensenheugnis. Een jongere met leermoeilijkheden moet vooral niet het hulpverleningsmilieu afdweilen, maar moet de problemen oplossen waar ze zich stellen. Elke eerlijke leerbegeleider zal bekennen dat de vrijblijvendheid van het deeltijds onderwijs of het leercontract vele malen tot ontsnapping leidt. De vlucht, de heroriëntering in minder eisende werkvormen (in de veronderstelling op die manier de motivatie op te krikken) leidt meerdere keren tegelijk de vlucht in voor de eisen van het arbeidsmilieu. En daar was het toch om te doen?

Ook het veel langer bestaande *leercontract* maakt een bocht rond het leerprobleem. De school bereidt de jongere voor op polyvalentie en arbeidsintegratie in de breedte. De versmalling tot één werkgever verhoogt de maatschappelijke kwetsbaarheid van de leerling, zowel naar inzichtverwerving als naar kennismaking met de vele beroepsmogelijkheden.

In die context vormt het leercontract weinig meer dan een uitgesteld soort kinderarbeid; een tegemoetkoming aan de louter financiële motieven die ouders en kind koesteren. Een kortzichtigheid die bijzonder moeilijk uit de hoofden te praten is: loon(hoe gering ook) als weg naar autonomie en ontvoogding. Terwijl het omgekeerde veel vaker voorkomt.

De jongeren uit de beroepsschool overleveren aan hun eigen motivatie kan een eenzame, vooral nutteloze, maatschappelijke zoektocht van meerdere jaren tot gevolg hebben.

Zonder hierover in detail te treden, mag in dit verband geweten zijn dat voor vele beroepsleerlingen de verlaging van de meerderjarigheid op achttien ondermeer voor de schoolopleiding tot ondertussen bittere werkelijkheid heeft geleid. Zij leven naar hun verjaardag toe om uit het onderwijs weg te kunnen, en de school heeft geen verhaal.

Het lijkt erop dat een steeds grotere wens naar ontvoogding ingebed ligt in een steeds beperktere maturiteit. Schrikwekkend.

Hoe meer begeleidingsinstituten *naast* de school het leven zien, hoe minder de discussie over de school als algemeen vormend instituut sereen gevoerd kan worden. Eenieder vecht nu eenmaal voor bestaansrecht en legitimeert de eigen opdracht. Bij optelling valt de immense versnippering op van initiatieven voor jongeren (ons aller toekomst, en dus boeiende beleidsmaterie). Men kan de onderscheiden kabinetten en administraties beslist geen tekort aan goede intenties of dadendrang verwijten. Dagelijks bloeit wel een nieuw plan in één of ander departement. Van Cultuur overheen Welzijn overheen Arbeid en Tewerkstelling overheen Onderwijs overheen het Hoog Commissariaat voor Migranten overheen Justitie. Federaal schaamteloos Gewestelijk doorkruisend en vice versa. Naast elkaar spant eenieder zich tot het uiterste in, en de basiswerkers fluiten enkel het liedje van de eigen ministeriële werkgever na.

Het departementale freewheelen inzake jongeren moet dringend ingeruild worden voor een bindende beleidscoördinatie, waarbij een **interdepartementale** controlecommissie waakt over betoelaging en begroting.

Reschooling society

Een kritische interdepartementale doorlichting van alle reeds bestaande initiatieven zou zeker financiële middelen vrijmaken die beter besteed kunnen worden.

Ondermeer aan aanvullend personeel voor het beroepsonderwijs, zodat deze loot haar opdracht (waarin ze momenteel onvermijdelijk ten dele faalt) kan realiseren: de meest kwetsbare jongeren voorbereiden op een samenleving en arbeidssituatie die steeds veeleisender én complexer zal worden.

Vooreerst moet de school zelf een vuist maken; niet toegeven aan de vermoeidheidscultus bij leerkrachten en de probleemjongeren niet doorsluizen naar voornoemde éénprobleemcentra. Hoogstens kunnen deze als vangnet, tijdelijke oplossing, dienen. Nooit kunnen die een alternatief vormen voor de school. De basiswerkers zullen die vuist echter vlugger (kunnen) maken als ze zich door hun overheid tastbaar gesteund weten. De beleidsvoerder moet er zich namelijk terdege van bewust zijn dat het niet al vrolijkheid is om het motivatieprobleem in de school zelf aan te pakken. Door met regelmaat een voorbeeld te stellen en de meest benige leerling aan de deur te zetten, kan men trouwens ook problemen oplossen en weer even de rust herstellen. De school hoeft zich bovendien in deze constellatie niet meer af te vragen hoe het met dit negatieve voorbeeld, de jongere in kwestie, nu verder moet.

Dit artikel pleit wel degelijk vurig om de confrontatie tot op het bot aan te gaan binnen de vertrouwde schoolmuren. Wetend dat één rebel without a cause de klas- en schoolsituatie danig kan verzieken, zal het scherpzinnigheid en (des)kundigheid vergen om deze ene (ene in een lange reeks) leerling naar de kwalificatie te loodsen. Gelukkig leert ervaring dat het loont, des te meer naarmate de positieve berichten omtrent integratie na verloop van jaren een afzonderlijk dossier uitmaken.

Eindeloze schoonheid

Aan het herstel van het integrale beroepsonderwijs zijn voorwaarden verbonden. Ook zal men zich realiseren dat het afgrazen van bestaande financiële weiden in andere departementen wellicht enige onderhandeling zal vergen. Wetend dat een langetermijnstrategie aan de orde is om het leren leren van een als gedemotiveerd geklasseerde groep jongeren te activeren zou de beleidsvoerder meer dan bijzondere aandacht moeten ontlokken.

- Zo is er de haast statutaire nood aan een volwaardige onderhandelingspositie ten aanzien van de ouders. De mensen- en kinderrechtenbewegingen hebben oneindig veel goeds gepresteerd, maar evenzeer her en der een tegenovergesteld effect geressorteed van wat ze beoogden. Niemand zal ontkennen dat ouders en leerlingen zich moeten kunnen teweerstellen tegen een onrechtmatige uitwijzing. Anderzijds vindt een school die in debat gaat met een leerling en ouders met oog op het afwerken van een schoolopleiding, geen enkele bescherming. Ze zou zich zelfs aan belangenbehartiging-want-leerlingenbehoud te buiten gaan. Algemener: de school die zich eisender opstelt, o.m. inzake spijbelen, druggebruik, bendevoering, die het verweende kind niet wenst te verwennen, riskeert leegloop. Alle scheldpartijen, uitbuiting, wolvenklemmen en extreme onredelijkheid kan de school er in het belang van de leerling bijnemen als ze tenminste niet voortdurend in een afhankelijkheidspositie gedwongen wordt. Uit ervaringen met jongeren geplaatst op last van de jeugdrechter is gebleken dat een juridische stok achter de deur de jongere en diens gezin vaak door een cruciale fase helpt. Naar analogie zouden inspecteurs met een bemiddelingsrol kunnen belast worden, waarbij bevoegdheden inzake het beperken van de open schoolmarkt en de kinderbijslag zeer zeker van invloed zouden kunnen zijn op het negatieve shoppen van school naar school (en verder).

- In elke beroepsschool hoort een **maatschappelijk werker**, die als onderhandelaar, vertrouwens- en contactpersoon optreedt, die bemiddelt met ouders en gespecialiseerd is in thuisbegeleiding. Zij/hij ligt ook aan de basis van een samenwerkingsplatform met gespecialiseerde diensten (na dit artikel fel afgeslankt) als OCMW, jeugdpolitie, comité bijzondere jeugdzorg, kind in nood e.a.
Bij voorkeur diensten die enige autoriteit en ervaring uitstralen.
Mobiliteit is noodzakelijk. Een aantal problemen moeten *in* het thuismilieu aangepakt worden. Vb. spijselcontrole: het vereist strategische planning om elke leerling die niet ziek is (ook daaromtrent is men zelden zeker) dagelijks in de les te krijgen. Desnoods moet de leerling van het bed gelicht worden en de medeplichtigheid van de ouders meteen geduid. Veel correcter is het op deze manier tewerk te gaan dan zonder verdere actie te gedogen dat een leerling **drie** maanden spijselt (= historisch), omdat de school ter zake zogenaamd bevoegdheden mist. De maatschappelijk werker is tevens informant van de klassenraad. Toelichting omtrent de leefsituatie van de jongeren zal leerkrachten helpen om accuraat te oordelen en de individuele verschillen in een normerend begeleidingsschema te gieten.
- Aandacht moet besteed worden aan remediëring. De huidige klasnormen laten geen gestructureerde aanpak toe van de slechte geschreven en gesproken taal; zelfs aan een individuele bespreking van een schriftelijke beurt, een huistaak, komt de leerkracht niet toe.
- Het beroepsonderwijs mag dan voor de leerkracht een selectieve keuze zijn; zij/hij moet het ook kunnen *blijven* opbrengen. De lesopdracht zelf is loodzwaar en een bijkomende belasting wordt gevormd door de latente provocatieve sfeer. Een autoriteitsondersteuning door *gespecialiseerde* medewerkers - zonder dat deze ooit synoniem mogen staan voor bewakers van het straflokaal - betekent een herstel van de productieve lessfeer.
De pedagogische taak van deze medewerkers overstijgt eveneens, net als bij de maatschappelijk werker, de schoolmuren. Teveel beroepsscholen maken de fout zich niet in te laten met de vrijetijdsbesteding van de jongeren, deze niet te willen becommentariëren of beïnvloeden, terwijl niemand verbiedt hieromtrent open tot confronterende gesprekken te voeren, tot engagementen uit te dagen, te duiden wat goed of scheef loopt.
- Initiatieven moeten genomen worden inzake de gerichtheid op de samenleving, de initiatie. Het waarschuwen voor de vele vallen. Dit moet op een gerichte manier gebeuren : sollicitatiebegeleiding, politiek-maatschappelijke vorming, debat, zelfstandigheidprogramma, wetgevingsaanwijzingen, culturele en levensbeschouwelijke instructie. Waar de collegestudent haar/zijn noodzakelijke gerief wel uit de krant zal lichten, moet hier een weerbaarheidcultuur geïnstalleerd worden. Dit gaat niet vanzelf.
Bij de jongeren/leerlingen bestaat hiervoor wel degelijk interesse. In het huis waarvoor jullie auteur eindverantwoordelijkheid draagt, hebben we een democratisch verkozen *jongerenraad* geïnstalleerd, met vertegenwoordigers van alle geledingen [zowel klassen als leefgroepen]. De verkozen leden, een groep medewerkers [leerkrachten en opvoeders] gaan er met een stevige agenda in open en ernstig gesprek - het is beslist geen schijn democratische vertoning - over het reilen en zeilen van de voorziening/de school. Van alle projecten die we op de sporen gezet hebben, rekenen we dit tot een van onze meest geslaagde oefeningen.
- De onderwijskwaliteit van het beroepsonderwijs zou ten zeerste opgetrokken kunnen worden, wanneer de directie door de minister zou begiftigd worden met de mogelijkheid om vorming bij medewerkers te verplichten (met bij voorkeur vermindering van een algemene staking.

Wat krijgt de *leerkracht* terug bij een dergelijk opzet?

De zekerheid dat een dynamische, ethische beroepsschool uitermate inspirerend werkt. Ook, dat men opnieuw plaats vrijmaakt om de beroepsleerkracht aan het maatschappelijke discours te laten deelnemen met gehoor voor haar/zijn intellectuele impact.

Ruimte dus voor een open en zuiver debat over inhoud, eigenheid, didactiek, bevrijd van de gedachte dat er enkel aandacht is in functie van de *problemen* die zich in de beroepsscholen met de jongeren stellen.

Willi Huyghe
Beleidscoördinator MPI+School
Wagenschot
juli-september 1994.